

Soutine, Chaim (Chaim Soetin) (1893-1943) Joods expressionistisch schilder, vriend van Chagall

Stravinsky, Igor (1882-1971) componist, werkte samen met Diaghilev en Nijinsky aan de *Sacre du printemps*, de revolutionaire productie van de Ballets Russes

Teffi (1872-1952) pseudoniem van Nadezjda Lochvitskaja; populair schrijfster van korte verhalen in het prerevolutionaire Rusland; leidende figuur in de Parijse literaire emigratie

Troyat, Henri (1911-2007) pseudoniem van Lev Tarasov; schreef in het Frans en werd Frans staatsburger in 1933; won veel prijzen, waaronder de Prix Goncourt

Tsvetajeva, Marina (1892-1941) voortreffelijk dichteres van de Parijse emigratie die worstelde met eenzaamheid en armoede; keerde in 1939 terug naar de Sovjet-Unie

Vertinski, Alexander (1889-1997) populair zanger en cabaretier die succes had in Europa en na zijn terugkeer naar de Sovjet-Unie in 1943

Victoria Melita, grootvorstin Victoria Fjodorovna van Rusland (1876-1936) dochter van prins Alfred van Groot-Brittannië en grootvorstin Maria Alexandrovna; vrouw van grootvorst Kirill

Vladimir Aleksandrovitsj, grootvorst (1847-1909) broer van grootvorst Paul en echtgenoot van grootvorstin Vladimir

Vladimir, grootvorstin (1854-1920) geboren Marie Alexandrine van Mecklenburg-Schwerin; werd Maria Pavlovna na haar huwelijk met grootvorst Vladimir in 1874; moeder van grootvorsten Kirill, Boris en Andrej en grootvorstin Helena, prinses van Griekenland

Yanovsky, Vasily (1906-89) schrijver en memoireschrijver; emigreerde in 1942 naar de Verenigde Staten

1

La Tournée des Grands Ducs

In de zomer van 1900 was er in Parijs geen chiquere ontmoetingsplek voor *Le Tout-Paris* (een populaire uitdrukking voor de modieuze Franse high society) dan Hôtel Ritz op de Place Vendôme, waar men 's middags theedronk te midden van de elegante beelden, urnen en fonteinën van de lommerrijke tuinen. In een jaar waarin Parijs wemelde van de toeristen die op de Wereldtentoonstelling en de tweede Olympische Spelen afkwamen, was deze typisch Engelse traditie van *le five-o'clock*, zoals de Fransen het noemden, een vast ritueel uur in de sociale kringen van de superrijke bovenlaag van Parijs.

Ook voor welgestelde buitenlandse bezoekers was middagthee in Hôtel Ritz de rigueur. In de tuin van het Ritz zag je de best geklede vrouwen van Parijs in hun mooie japonnen en enorme sprookjesachtige hoeden, die de indruk gaven van 'een grote voliëre vol kleurige vogels'.¹ De hoeden belemmerden het zicht enigszins, maar als je goed genoeg keek, zag je al snel een Russische grootvorst of grootvorstin, prins of prinses, graaf of gravin onder deze uitverkorenen. Voor de Russische aristocratie, die Frans sprak, was Parijs al veertig jaar of langer een tweede thuis, waar ze in de winter de bittere kou

van het Noord-Russische klimaat ontvluchtte en meer in het algemeen de dreiging van revolutie die hun klasse steeds meer begon te voelen. Dit ging zo ver dat Parijs aan het begin van de nieuwe twintigste eeuw 'de Russische hoofdstad buiten Rusland' aan het worden was, althans voor mensen met veel geld.²

De Russische ontdekking van de Franse hoofdstad gaat in feite terug tot de tijd van de vooruitstrevende tsaar Peter de Grote, die Parijs in 1717 bezocht en verliefd werd op Versailles. Toen hij zijn eigen 'venster op het Westen' bouwde, de Russische hoofdstad Sint-Petersburg, richtte hij zich sterk op Franse voorbeelden. Catharina de Grote, de vrouw van Peters kleinzoon en zelf ook een verklaard francofiel, stimuleerde tijdens haar bewind van 1762 tot 1796 de Frans-Russische culturele banden. Ze verordonneerde dat het Frans de officiële taal aan het hof werd en ging een uitgebreide correspondentie aan met de schrijvers Voltaire en Diderot. Overal in haar paleizen in Sint-Petersburg en Tsarskoje Selo was te zien hoe nauw Franse kunst en ambachten haar aan het hart lagen.

In het begin van de negentiende eeuw verslechterden de politieke betrekkingen tussen de twee landen. De Fransen en de Russen kwamen tegenover elkaar te staan tijdens de napoleontische oorlogen, wat uitmondde in schande voor de Fransen toen tsaar Alexander I op 31 maart 1814 triomfantelijk Parijs binnenreed, na de nederlaag van de Grande Armée in Rusland. Ook in de Krimoorlog van 1853-1856 waren de landen elkaars vijand. Maar toen de betrekkingen in de jaren zestig herstelden, keerden Russische aristocraten en andere welgestelden in groten getale terug naar Parijs. Velen gingen in Parijs wonen, zoals de schrijver Ivan Toergenjev, die bij Parijzenaars sinds het midden van de jaren vijftig bekend was als Tourgenieff, de Franse transliteratie van zijn naam. Hij verbleef vanaf 1847 vrijwel permanent in Parijs vanwege zijn obsessieve liefde voor de getrouwde Franse operazangeres Pauline Viardot. Toergenjev woonde vele jaren, tot zijn dood in 1883, in een appartement aan de Rue de Douai,

in hetzelfde gebouw als Viardot en haar man. Hij was zo geliefd bij de Fransen dat hij een officieuze culturele ambassadeur voor Rusland in Parijs was geworden. Toergenjev was bevriend met de toonaangevende schrijvers Dumas, Zola, Maupassant, Flaubert en George Sand.

Bij de Wereldtentoonstelling van 1867 kwamen er maar liefst twintigduizend Russische bezoekers naar Parijs. Zoveel Russen reisden nu regelmatig naar Parijs dat tsaar Alexander II 200.000 franc schonk voor een speciale nieuwe kerk: de Alexander Nevskikathedraal, die in 1861 haar deuren opende aan de Rue Daru in het 8e arrondissement. Na de Frans-Pruisische Oorlog van 1870-1871 en de vervreemding tussen Rusland en Duitsland en Oostenrijk-Hongarije na de Russisch-Turkse Oorlog van 1877-1878 werd de kiem gelegd voor een nieuwe gouden eeuw van toenadering met Frankrijk. De Fransen vertoonden een toenemende belangstelling voor Russische literatuur en cultuur, mede doordat de diplomaat en criticus Eugène-Melchior de Vogüé er in Franse tijdschriften enthousiasmerend over schreef.³ Maar tijdens het bewind van de autoritaire en bekrompen tsaar Alexander III, die op de troon kwam na de moord op zijn vader in 1881, deed in Rusland de reactie haar intrede. De grootvorsten Romanov (inclusief Vladimir, Alexis en Paul, de broers van Alexander) hielden wel van een pleziertje en de verleiding werd alleen maar groter om toe te geven aan de geneugten van Parijs, of reizen te maken naar de luxe hotels en casino's van de Franse Rivièra en Biarritz aan de Atlantische kust.⁴

In Frankrijk konden uitgeweken Russen zich nu koesteren in de ontluikende Frans-Russische vriendschap, die in de jaren negentig haar hoogtepunt bereikte in de vorm van enkele politieke allianties, tot ergernis van keizer Wilhelm, die er alles aan had gedaan om een wig tussen de twee landen te drijven. Deze nieuwe relatie werd in oktober 1896 bezegeld toen tsaar Nicolaas II en zijn vrouw Alexandra, samen met hun tien maanden oude dochtertje Olga, onder enor-

me belangstelling een vijfdaags staatsbezoek brachten aan Cherbourg en Parijs. De familie was vanuit Schotland naar Frankrijk gevaren na een bezoek aan koningin Victoria in Balmoral. Volgens barones Buxhoeveden, een persoonlijke vriendin van de tsaritsa, ‘werden de Russische vorsten vanaf het moment dat zij voet zetten op Franse bodem, onophoudelijk toegejuicht’; bij binnenkomst in Parijs was de ontvangst ‘compleet dolzinnig’.⁵ Met de woorden *Vive le bébé et la nounou* werden zelfs kleine Olga en haar kindermisje toegejuicht terwijl ze in een open koets reden over de Champs-Élysées, die was opgetuigd met versieringen en kunstbloemen in de kastanjabomen. Tijdens die hectische ‘Russische week’ waren er 930.000 bezoekers in Parijs, dat toen zelf twee miljoen inwoners had. President Fauré begeleidde Nicolaas en Alexandra bij hun bliksembezoeken aan de Opéra, het Louvre, de Notre-Dame, de Monnaie de Paris en de Sèvresfabriek. Nicolaas legde ook de eerste steen van de Pont Alexandre-III, een brug die genoemd was naar zijn vader Alexander III.

Tijdens het bezoek was de beveiliging erg streng, want de tsaar was het belangrijkste doelwit van Russische revolutionairen en anarchisten. Alexandra had gehoopt te kunnen winkelen, maar daar was geen tijd voor. Wel konden zij en haar man in alle rust de schoonheid van Versailles bewonderen en werden ze in stijl getrakteerd op een weelderig banket en een toneelvoorstelling met de Franse actrice Sarah Bernhardt. Gedurende de tour werd elke beweging van het echtpaar Romanov nauwlettend gevolgd en gedetailleerd beschreven in de Franse pers; Alexandra’s schoonheid en stijlgevoel werden alom geprezen. Mensen kochten allerhande Russische en pseudo-Russische dingen: herdenkingsporselein, ‘Le Tsar’-zeep, Russische vlaggen en emblemen, portretten van de familie Romanov, Russische speelgoedberen en prenten met foto’s van Nicolaas, Alexandra en baby Olga. Er werd een speciale Frans-Russische kaas gemaakt, Russische kleding kreeg het label ‘geschenk van de tsaren’.⁶ Na het

keizerlijk bezoek ‘ging Parijs helemaal roeski’, zoals een tijdgenoot vaststelde.⁷ In het Franse geboorteregister verschenen steeds meer kleine Ivans, Dimitri’s, Olga’s en Serges.

Van alle Russen die in deze tijd in het seizoen in Parijs waren, genoot niemand meer van alles wat de hoofdstad te bieden had dan de kleurrijke, zo niet beruchte, Russische grootvorsten. Sinds de jaren zestig waren ze zo verzot op de erotiek – om niet te zeggen ontucht – van het Parijse nachtleven, dat *La Tournée des Grands Ducs* (de tour van de grootvorsten) een geliefd concept was geworden voor toeristen die zich buiten de officiële paden wilden begeven. Tijdens deze tour, die gehouden werd als na middernacht de theaters uitgingen, maakten betalende klanten kennis met de trendy bordelen van de rosse buurt, de goktenten en bars van Belville, Montmartre en Les Halles, en de cabarets van La Butte. Het werd een onderdeel van de aura van de belle époque.⁸ Er was zelfs een roman over het onderwerp: *La Tournée des grands ducs: Moeurs parisiennes*, gepubliceerd in 1901 door Jean-Louis Dubut de Laforest, een productieve Franse schrijver en uitgever van erotica die in 1885 was veroordeeld wegens obsceniteit.

Er wordt wel gezegd dat de bijnaam van de tour te danken was aan twee specifieke Russische grootvorsten – Vladimir en Alexis, zonen van tsaar Alexander II – die al sinds hun jeugd Parijs regelmatig bezochten op zoek naar de donkere geneugten en de cuisine waar ze beiden zo van hielden. Grootvorst Vladimir, de oudste oom van Nicolaas II (en, tot de geboorte van de tsarevitsj in 1904, derde in lijn voor de troonsopvolging), was het middelpunt geweest van een ‘vaderlijke oligarchie’ die in de jaren tot de revolutie van 1917 het hof domineerde.⁹ Vladimir – donker, knap, met zijn ‘immense lengte (...) doordringende ogen en zware wenkbrauwen’ – was de machtigste grootvorst. Hij was een indrukwekkende, zo niet angstaanjagende figuur, net als zijn mondaine en al even imposante echtgenote Maria Pavlovna (die van Duitse afkomst was en oorspronkelijk Marie van

Mecklenburg-Schwerin heette).^{*} Vladimir kon zich nooit helemaal verzoenen met het feit dat hij zelf geen tsaar was (hoewel zijn vrouw na zijn dood die hoop zeker koesterde voor hun zonen) en bij wijze van compensatie hing hij de ultieme grote seigneur uit tijdens zijn reguliere tweejaarlijkse bezoeken aan Parijs, waar hij heen reisde vanuit Sint-Petersburg via Berlijn, in zijn eigen rijkelijk gestoffeerde slaapwagen met een bed op normaal formaat.¹⁰ Vladimir logeerde altijd in zijn favoriete Hôtel Continental aan de Rue Castiglione tegenover de Tuileries en leefde zich uit in zijn libidineuze en soms gewelddadige gedrag, zijn enorme trek in goed eten en dito wijn en zijn extravagante bestedingen (een eigenschap waarmee hij zijn zoon Boris besmette). Zijn vrouw, ‘die alleen van het leven verlangde dat ze zich erin kon amuseren’, kon in Frankrijk rustig toegeven aan haar passie voor winkelen en kon (in Monte Carlo) een gokje wagen aan de speeltafels.¹¹ Het is moeilijk om in deze tijd de enorme rijkdom te begrijpen waar Vladimir uit kon putten, dankzij een inkomen uit de keizerlijke schatkist van 350.000 dollar (equivalent aan ongeveer 10 miljoen dollar in 2022), een bedrag waar zijn persoonlijke fortuin, zijn inkomsten uit zijn landerijen, bossen en mijnen, en de salarissen uit diverse militaire en andere sinecures nog bijkwamen. Men kon met recht zeggen dat de rijkdom van Vladimir gelijk was aan die ‘van verscheidene grootmachten’.¹² In zijn 360 kamers tellende paleis in Sint-Petersburg bewaarde hij boeken met recepten die hij had gekregen van de beste koks in Rusland, Frankrijk en Oostenrijk. Hij had naar verluidt de beste wijnkelder in de stad en zag er geen been in om steur van topkwaliteit uit Siberië en vaten met de beste zwarte kaviaar te bestellen. Zo bekend was Vladimir in Parijs

^{*} Omdat Maria Pavlovna dezelfde naam droeg als de dochter van grootvorst Paul, werden ze respectievelijk ‘de oudere’ en ‘de jongere’ genoemd, maar voor het gemak werd de vrouw van Vladimir vaker ‘grootvorstin Vladimir’ genoemd. Om verarring te voorkomen verwijzen we in dit boek naar haar in deze laatste vorm.

als stevige drinker en smulpaap, dat hij de bijnaam ‘Le Grand Duc Bon Vivant’ kreeg, en dat in veel restaurants *filet de sole Grand Duke Vladimir* op het menu stond.¹³

De legendarische genotzucht van Vladimir werd enigszins toegemaakt door zijn voorbeeldige goede smaak. Hij steeg met zijn intelligentie en beschaving uit boven het niveau van een ‘feestbeest’.¹⁴ Hij was uitzonderlijk erudiet (geschiedenis en kunst waren zijn passies), had enig schildertalent en verzamelde iconen. In Sint-Petersburg stond hij van 1876 tot zijn dood aan het hoofd van de Keizerlijke Kunstacademie en had hij een zeer invloedrijke positie in de kunstwereld. Russisch geld was altijd welkom in Parijs en, zoals Meriel Buchanan, dochter van de Britse ambassadeur vertelde, vertoonde grootvorst Vladimir ‘niet *alleen* bandeloos en extravagant gedrag’ in Parijs, ‘maar (...) bracht hij ook vele uren door in musea en galeries, verzamelde schilderijen en antiek’.¹⁵

De Russische aristocratie paste perfect bij *Le Tout-Paris* van de belle époque, dat een soort grote sociëteit met eigen regels was. De Franse pers vergastte lezers regelmatig op verhalen over het wangedrag en de excentriciteiten van de grootvorsten, met name bij restaurant Maxim’s, ‘waar iedereen behalve de *épouse légitime* [wettige echtgenote] kwam’ voor een vrolijk avondje uit. Daar kon je zomaar stuiten op ‘prins Galitzine, prins Karadordević, prins George van Griekenland en natuurlijk Vladimir en zijn zonen’.¹⁶ Er deed een verhaal de ronde over grootvorst Sergej Michajlovitsj, een neef van Vladimir, die erom bekendstond dat hij in Cannes speelde om hoge bedragen. Op een avond bij Maxim’s schonk grootvorst Sergej zijn minnares Augustine de Lierre – een van de *grandes cocottes* (chique prostituees) van Parijs – ‘een parelketting van 20 miljoen franc, smaakvol geserveerd op een schotel oesters’.¹⁷ Andere grootvorsten dongen naar de gunsten van de Spaanse danseres La Belle Otero, ook een courtesane, die eens terugkeerde van een reis naar Sint-Petersburg met een koffer vol diamanten, smaragden en robijnen.

Grootvorst Vladimir was ook gul met fooien en strooide bij Maxim's zelfs een keer met edelstenen. Zoals zijn neef grootvorst Alexander (beter bekend als Sandro)* later vertelde, waren Vladimirs bezoeken aan Parijs 'geluksdagen voor de koks en maîtres-d'hôtel van de Ville Lumière, waar hij eerst stennis schopte over de "ondeugdelijkheid" van het menu maar de avond steevast afsloot door in elke uitgestoken hand een ruime fooi te stoppen'.¹⁸

Eind negentiende eeuw waren de rijke Russen in Parijs zo populair dat ze de bijnaam 'Bojaren' kregen. Als de Russen langskwamen bij het beroemde cabaret van Aristide Bruant in Montmartre, riep de zanger 'Hier komen de Kozakken!'¹⁹ Bij dergelijke gelegenheden gingen de Russische grootvorsten meestal naar de particuliere kamers (*cabinets particuliers*) om in alle rust van de charmes van Franse courtisanes te genieten. Maar soms liep het gedrag van de Bojaren uit de hand als ze op stap waren: een graaf 'had er schik in om met een vork met spitse tanden speldenkussenontwerpen te maken op de naakte boezem van een vrouw' en een groep Russische officieren 'speelde een interessant spelletje met geladen revolvers. Ze deden alle lichten uit en schoten vervolgens alle kanten op. Het menselijk letsel verdween in de doofpot, maar de materiële schade was enorm en de adjudanten betaalden royaal voor deze lol.'²⁰

Niet alle grootvorsten kwamen er echter ongeschonden vanaf. Een niet nader bij naam genoemde, maar zeer rijke grootvorst had de nacht doorgebracht in een restaurant met een paar dames van lichte zeden, maar raakte overmand door vermoeidheid. Terwijl hun slachtoffer sliep, pakten zijn metgezellinnen al zijn persoonlijke bezittingen af, inclusief zijn kleren. Alleen zijn witte strik mocht hij houden: die bonden ze om zijn hals voordat ze vertrokken. Toen de

* Iedereen kende grootvorst Alexander als Sandro. Om de lezer een eindeloze litanie van grootvorst zus en grootvorst zo te besparen, zal hij in het hele boek worden aangeduid als Sandro.

maître d'hôtel een paar uur later naar de kamer ging om te kijken hoe het met zijn gast was en hem de rekening te presenteren, trof hij 'een spiernaakte figuur, die luid lag te snurken op de bank'. De ontwaakte grootvorst kreeg een rekening van vijfhonderd franc, maar had niets om mee te betalen. De politie werd erbij gehaald en zij wikkelden de grootvorst in een tafelkleed en zetten hem in een taxi om hem naar het politiebureau te brengen. Ze werden er met enige moeite toe gebracht om de grootvorst in plaats daarvan naar de Russische ambassade te brengen.²¹

Een andere regelmatige bezoeker van het Parijse nachtleven was grootvorst Alexis, Vladimirs vrijgezelle broer,* die in 1897 een luxueus appartement had gekocht op 38 Rue Gabriel op de rechteroever van de Seine. Koningin Marie van Roemenië noemde Alexis, die knap was en lichter dan Vladimir, 'een Vikingtype dat voor Wagner een gedroomde Lohengrin zou zijn geweest'.²² Alexis was lang, zoals alle grootvorsten Romanov, maar zwaar gebouwd en geneigd tot corpulentie, en had een luide stem en een overdreven manier van doen die bij zijn postuur pasten. Net als zijn broer Vladimir was hij een ongeremde genotzoeker. Hij maakte geen geheim van zijn liefde voor wijn en vrouwen en van zijn drinkgelagen met zigeuners; zijn schaamteloze motto was: 'Je moet alles in het leven een keer ervaren.'²³ Zijn neef Sandro noemde hem 'de Beau Brummell van de keizerlijke familie'.²⁴ Hij was een archetypische grand seigneur; de potige Alexis leek nogal op de hedonistische koning Edward VII, die als prins van Wales ook met volle teugen had genoten van de seksuele en culinaire geneugten van Parijs. Alexis was geen intellectueel of estheet, zoals zijn broer Vladimir. Hij was rechtdoorzee en hartelijk en kon zijn toehoorders eindeloos vervelen met zijn marineverhalen over zijn glorieuze avonturen op zeilschepen. (Hij zweeg maar lie-

* Eigenlijk Alexej, maar omdat hij zoveel tijd in Parijs doorbracht was hij beter bekend onder de Franse vorm van zijn naam.

ver over zijn onbekwaamheid als admiraal van de vloot tijdens de zeeslagen van de Russisch-Japanse Oorlog van 1904-1905.) Zoals Sandro grapte: 'Hij was snel met vrouwen en langzaam met schepen.' Alexis maakte regelmatig extravagante reizen naar Parijs met Vladimir. In Sint-Petersburg schertste men dat 'de dames van Parijs Rusland minstens een slagschip per jaar kosten'.²⁵ Er werd veel geroddeld over geld dat bestemd was voor de bouw van nieuwe slagschepen en kruisers voor de Keizerlijke Marine, maar in de zak van Alexis terechtkwam terwijl hij opperbevelhebber van de Keizerlijke Vloot was. Hij was echter niet de enige die zich schaamteloos geld uit de schatkist toe-eigende; dit was slechts een van de vele 'gigantische zwendels' die de inkomsten van de gewetenloze Russische grootvorsten opkrikten.²⁶

In zijn comfortabele leven in Parijs vond Alexis enige troost voor het verlies van de liefde van zijn leven: Zina, gravin Beauharnais, die getrouwd was met zijn neef en vriend de hertog van Leuchtenberg, en met wie Alexis een ongelukkige *ménage royal à trois* had.²⁷ Toen Zina stierf aan keelkanker, zocht Alexis vertroosting in een reeks actrices en danseressen; op een keer betrad hij met zijn gevolg de legendarische Moulin Rouge, omringd door beveiligingsagenten van de politie, en vroeg of er dansmeisjes waren die de *roesskaja* konden dansen (vermoedelijk bedoelde hij de Kaukasische dans *lezginka*). Alexis werd schamper uitgelachen. In plaats daarvan danste sterdanseres La Goulue (die vereeuwigd is in de schilderijen van Toulouse-Lautrec) de cancan voor hem, waarna Alexis haar lichaam letterlijk met bankbiljetten zou hebben bedekt. Hij nodigde haar uit voor een tête-à-tête bij Maxim's, waar ze beloegakaviaar aten en de Frans-Russische vriendschap in stijl vierden.²⁸

Uiteindelijk vond Alexis voor zijn genegenheid en zijn geld een bestemming in Elizabeth Balletta, een Frans-Joodse actrice die populair was bij het Franse theatergezelschap in Sint-Petersburg. Dankzij zijn goedbetaalde sinecure bij de marine kon hij haar over-

laden met sieraden van elite Parijse etablissementen zoals Cartier. Maar na de rampzalige nederlagen van de Russische marine tegen de Japanners was men aan het keizerlijk hof verontwaardigd toen La Balletta paradeerde met een nieuw kruis van diamant en robijn dat Alexis 22.600 dollar had gekost (het equivalent van meer dan 700.000 dollar tegenwoordig); het sieraad kreeg prompt de bijnaam 'Stille-Oceanvloot'. La Balletta, zo klaagde men, 'had het Russische volk meer gekost dan de slag om Tsushima' – een zeeslag die in een debacle was geëindigd en waarna Alexis gedwongen was ontslag te nemen.²⁹

Die laatste jaren van de belle époque, toen de rijken zich in Parijs konden uitleven en zich jong voelden, was een bloeitijd voor luxeartikelen; juweliers zoals Boucheron, Chaumet en vooral Cartier konden zich meten met het beste van Fabergé in Sint-Petersburg. De Franse couturier Charles Worth was een speciale favoriet van de Russisch grootvorstinnen, en stond jarenlang in de gunst van keizerindouairière Maria Fjodorovna. Overal in Parijs rinkelde Russisch geld in de kassa's van de exclusieve *parfumeurs*, bonthandelaren, kunsthandelaren en antiekzaken. Als de Russen kwamen winkelen in Parijs, namen ze vaak hun intrek in de Koninklijke Suite van Hôtel Ritz, gedecoreerd in empirestijl en een 'combinatie van praal en maximaal comfort'.

Naast grootvorsten Vladimir en Alexis bracht ook grootvorst Michaël (Michajlovitsj)* regelmatig een bezoek, samen met zijn vrouw, gravin Torby; grootvorst Nicolaas Nikolajevitsj kwam in 1900 en eiste dat er in het hele hotel bewakers kwamen te staan om hem te

* Grootvorst Michaël, die door zijn familie Miche-Miche werd genoemd, werd in 1891 door Alexander III uit Rusland verbannen wegens het aangaan van een morgaanisch huwelijk. Het echtpaar vestigde zich in 1900 in Engeland en woonde een tijdje in Kenwood House op Hampstead Heath.